

Київської Русі. Однак опускати українське коріння аж у кам'яний вік, як це роблять останнім часом деякі історики-аматори з патріотичних міркувань, ми не маємо серйозних наукових підстав. Надто неповторний для цього був світ мисливців на мамонтів, бізонів, північних оленів епохи зледеніння. Спосіб життя, господарство, раціон, побут, житло, одяг, антропологічний тип мисливців кам'яної доби на території України дуже своєрідні й не мають нічого спільного з господарством, побутом, кухнею, житлом, одягом, народним мистецтвом, антропологією українців (Залізняк, 1994, с. 22 — 77).

Чи були трипільці та арійці українцями?

У кінці епохи каменю 7 — 6 тис. років тому на українських теренах поширилась нова, прогресивна відтворююча економіка в архаїчній формі мотичного землеробства та присадибного тваринництва. Її остаточна перемога в Україні пов'язана з поширенням у лісостеповому Правобережжі відомої культури Трипілля. Вона датується V — IV тис. до н.е. і просунулась в Україну з південного заходу, з басейнів Серету та Пруту.

Економічною основою цієї яскравої археологічної спільноти було вирощування пшениці та ячменю, а також розведення великої рогатої худоби, кіз, овець, свиней. Орне землеробство трипільців мало перелогову форму. З виснаженням землі трипільці переселялися все далі на схід, внаслідок чого освоїли всі придатні для їхньої землеробської системи чорноземи від Карпат та Дніпра.

Окремі мідні прикраси, шила, ножі та сліди металургії на трипільських поселеннях свідчать, що більшість з них належить до

мідно-кам'яної доби. Археологи пізнають трипільські поселення перш за все по досконалому, багато орнаментованому глиняному посуду. Вишуканий лінійний та спіральний орнамент червоного, коричневого, чорного та білого кольорів вкриває жовту поверхню столового посуду (рис. 1).

Трипільські прямокутні глинобитні житла з дерев'яним каркасом стін та глиняною долівкою демонструють типовий приклад балканської домобудівної традиції, яка виникла у VII — VI тис. до н.е. в Східній Греції. Українська хата-мазанка являє собою її пізньосередньовічний прояв. Численні глиняні статуетки жінок з поселень трипільців, як і їхній посуд, вказують на балканські корені культури. Про це ж свідчить і їхній східносередземноморський антропологічний тип (рис. 1).

Трипільське землеробське суспільство досягло високого рівня розвитку і стояло на порозі цивілізації. Цивілізацією називають такий рівень соціально-економічного розвитку суспільства, коли виникають міста і писемність. Величезні трипільські поселення Майданецьке, Тальянки, Доброводи та інші, які нараховують до 3 тис. жител і займають площу 200 — 400 га, по праву вважаються протомістами. Житла в них розташовані концентричними колами, які з'єднувалися з центром численними радіальними вулицями. Населення цих племінних центрів перевищувало 10 тис. осіб.

Складна знакова система трипільських орнаментів та глиняні конічні фішки і кульки для лічби свідчать, що трипільці стояли на порозі запровадження письма. Отже, трипільські протоміста та протописемність дають підстави

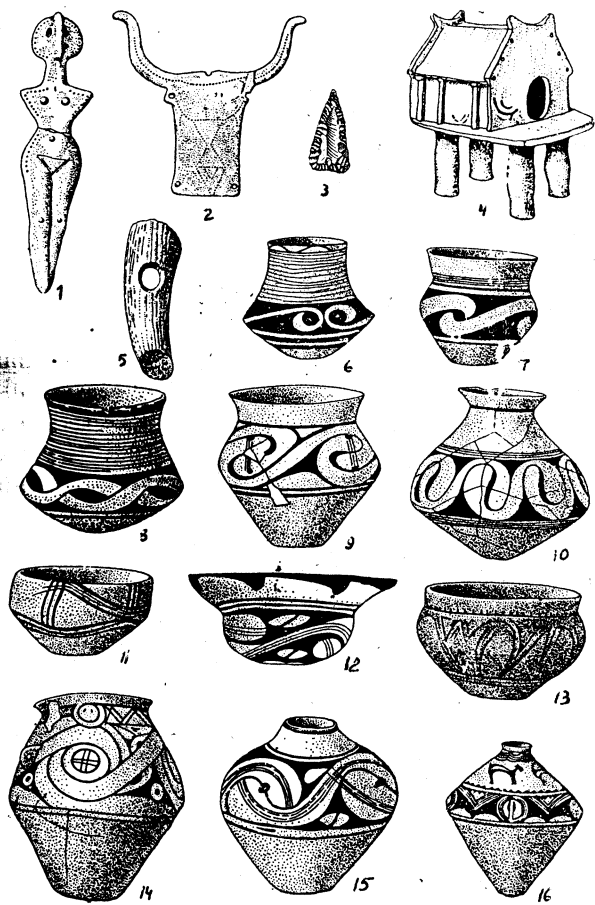

Рис. 1. Трипільська культура V — IV тис. до н.е.

- 1 — глиняна статуетка жінки,
- 2 — зображення бика та жінки,
- 3 — крем'яний наконечник стріли,
- 4 — глиняна модель житла,
- 5 — мотика з рогу оленя,
- 6-16 — глиняний посуд.

вважати Трипілья протоцивілізацією. Однак переступити поріг цивілізації трипільцям так і не вдалося через певні вади їхньої економіки та природні негаразди, які спіткали суспільство в IV тис. до н.е.

Екстенсивна перелогова система орного землеробства зумовила спочатку заселення, а потім виснаження трипільцями всіх придатних для їхньої господарської системи чорноземів Правобережної України. Зміни клімату в бік зростання його посушливості й поширення степів довершили колапс трипільської землеробської економіки, яка була фундаментом протоцивілізації Трипілья.

Вичерпання можливостей екстенсивного землеробства, знищення лісів на значних обшарах, які перетворилися на потенційні пасовиська, поширення степів у зв'язку з аридизацією клімату наприкінці IV тис. до н.е. (Кременецький, 1991, с.175) стимулювали підвищення ролі відгінного скотарства в трипільському господарстві. Значення Трипілья в первісній історії України полягає в тому, що саме з ним пов'язана остаточна перемога відтворюючої економіки на українських землях в IV тис. до н.е. Колапс землеробської системи та перехід частини трипільців до скотарства знаменував кінець трипільської сторінки в давній історії України.

Лісова мисливська людність Полісся, Лівобережжя Дніпра, Надпоріжжя розвивалася під сильним впливом своїх південно-західних сусідів — високорозвинених трипільських племен Правобережжя. Внаслідок цього впливу та поширення степів через аридизацію клімату вищезгадані автохтонні мисливсько-рибальські суспільства північних, європеїдів почали переходити до скотарства і трансформуватися